

Genoprettende ret i det danske Ungdomskriminalitetsnævn?

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

En diskussion af Nævnets potentiale som genoprettende faktor i børns liv efter lovbrud¹²

Katrine Barnekow Rasmussen, ph.d. Adjunkt ved Center for interdisciplinære, retlige studier, Juridisk Fakultet, Københavns Universitet.

Abstract

This article is the second of two published in this journal examining the restorative aspect of the Danish Youth Crime Boards. The boards were launched on 1 January 2019 as part of new legislation aimed at combating and preventing youth offending. They focus on offenders aged 10 to 17, with those aged 10 to 14 legally considered below the age of criminal responsibility. The legislative framework recommends that, where possible, the boards' verdicts should have a restorative character and align with the principles of restorative justice.

This article examines the boards' potential to serve as a restorative factor in the lives of young offenders – a desire cited in the previous article as having been expressed by board members and management. Additionally, new results are presented indicating that nearly one-third of the children and young people whose cases were handled by the Youth Crime Boards had been registered as victims in cases that occurred prior to their referral to the boards as offenders. This underscores the importance of a restorative approach that considers the context of a young person's life beyond the immediate referral case.

The restorative potential of the Danish Youth Crime Boards' practice is examined through observations of board meetings, interviews with board members and management, and analyses of board decisions. Overall, I argue that the framework and practices of the boards create obstacles to the involvement of the children, young offenders and their guardians. Given this, a process within the Youth Crime Boards cannot generally be expected to play a restorative role in the

1. Restorative Justice in the Danish Youth Crime Boards: their potential as a restorative factor in the lives of children and young people post offending
2. Første artikel på baggrund af samme forskningsprojekt blev udgivet i nærværende tidsskrift i 2023 (Rasmussen, 2023). Den tidligere artikel indeholder blandt andet en analyse og diskussion af lovrammen, samt en beskrivelse af teori, afgræsning og metodevalg, der også omfatter denne artikel.

lives of those they serve. The findings are compared with Norwegian practices of restorative reactions to children's and young people's offences, which I argue is an appropriate source of inspiration if the Danish Youth Crime Boards are to develop their practice in a more restorative direction. While the board management seems open to such a development, the legal framework presents certain obstacles in this regard.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Keywords

Danish Youth Crime Boards, Youth offending, Restorative justice, Norwegian Mediation Service, Victims offenders overlap

Ungdomskriminalitetsnævnet, Ungdomskriminalitet,, Genoprettende ret, Norsk konfliktråd, Forurettede gerningspersoner overlap

1. Indledning

Trods årtiers faldende ungdomskriminalitet vedtog et flertal i Folketinget i december 2018 en ny *Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet*. (L 84 Forslag til lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, Om lovforslaget) Dette ud fra ønsket om en ungdomskriminalitetsreform med vægt på større og hurtigere konsekvens og særligt målrettet den såkaldte '*hårde kerne*'. (*Alle handlinger har konsekvenser*, Aftale mellem Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti, juni 2018: 2) Et centralt punkt var indførelsen af et nyt Ungdomskriminalitetsnævn, som skulle kunne behandle sager med '*alvorlig eller omfattende kriminalitet*' begået af '*børn og unge*'³ i alderen 10 til 17 år hurtigt og effektivt. (L 84 Forslag til lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, Om lovforslaget)⁴ Der blev

3. Lovforslaget bruger nogle steder terminologien '*børn og unge*', men overordnet refereres der til *ungdomskriminalitet* og *unge*. Jeg har i artiklen valgt at anvende terminologien '*børn og unge*', når der er tale om mere en generel anvendelse. Når der er tale om en konkret person under 18, anvender jeg terminologien '*barn*', dels fordi de fleste af de nævnsbehandlede i mit materiale er under 15 år, og dels fordi jeg finder det væsentligt at fastholde en sprogbrug, der tydeliggør, at det er mennesker, der endnu ikke er myndige, uanset om de er over eller under 15 år.
4. I regeringens oplæg til en ungdomskriminalitetsreform fra 2017 var udgangspunktet en nedre målgruppegrænse på 12 år, men i aftaleteksten mellem Regeringen, Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet fra 2018 var dette ændret til 10 år (*Alle handlinger har konsekvenser*, Justitsministeriet, 2017; Aftale mellem regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti, juni 2018.) Grundet uenigheder mellem regerings- og støttepartierne kom loven dog ikke til at ændre på den kriminelle lavalder, der stadig efter vedtagelsen ville være på 15 år. Derfor er der i lovgrundlaget separate spor for henholdsvis 10-14årige og 15-17årige, hvilket har været meget omdiskuteret i forhold til de 10-14åriges retssikkerhed, idet de henvises til Ungdomskriminalitetsnævnet på grundlag af mistanke og ikke efter dom. Dette emne udgør en relevant juridisk og kriminologisk problemstilling, men behandles ikke nærmere i denne artikel. Denne note findes også i Rasmussen, 2023.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

samtidig afsat en reserve på 162,3 mio. kr. i 2019, 159,3 mio. kr. i 2020 og 158,3 mio. kr. årligt i 2021 og frem til finansieringen af ungdomskriminalitetsreformen (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023a)

Det er centralt i både lovgrundlag og praksisdokumenter, at Ungdomskriminalitetsnævnets arbejde skal have en *genoprettende* karakter, og flere steder nævnes *genoprettende ret* også i den forbindelse. Ifølge lovgivningen skulle dette genoprettende aspekt primært komme til udtryk gennem én af de to nye sanktionstyper: *straksreaktioner*.

Danske politikere og embedsmænd var i begyndelsen inspireret af Norge (Dam, 2018; Det Kriminalpræventive Råd, 2018; Bramsen, 2018),⁵ hvor man siden 2014 har Norge haft genoprettende sanktionstyper som muligt strafalternativ for 15-17-årige, der havde begået – også særdeles alvorlig – kriminalitet (se eksempelvis Rasmussen, 2018). Det genoprettende omfatter her både muligheden for at indgå i en genoprettende proces med forurettede i forhold til lovbruddet, og muligheden for at indgå i en proces med sit eget private og professionelle netværk med henblik på at undgå tilbagefald til kriminalitet. De genoprettende norske sanktioner beskrives nærmere senere i artiklen.

Internationale definitioner af genoprettende ret, eller *restorative justice* har som omdrejningspunkt, at de *berørte parter* i en konflikt eller skadende hændelse involveres i en upartisk faciliteret dialog/mægling, hvor *frivillighed* er afgørende for deltagelse (Marshall, 1996; FN, 2002; Europarådet, 1999). Internationalt har forsøg vist, at brugen af genoprettende ret-initiativer kan føre til fald i gentagelseskriminalitet, ligesom det kan fremme rehabiliteringen af både forurettede og gerningspersoner, særligt i sager om personfarlig kriminalitet (Lauwaert and Aertsen, 2015; Rietman, 2017; Sehlin, 2009; Sherman & Strang, 2007, 2015).⁶

Dette synes at være et udmærket udgangspunkt for, at genoprettende ret kan finde anvendelse i Ungdomskriminalitetsnævnet, der langt overvejende behandler sager om personfarlig kriminalitet, idet denne sagstype som udgangspunkt henvises til nævnet uden at der skal foretages en yderlige vurdering af, om barnet/den unge er i risiko for gentagelseskriminalitet.⁷ Jeg har tidligere skrevet en artikel (ligeledes udgivet i nærværende tidsskrift) på baggrund af samme forskningsprojekt som denne. Her skitserede jeg, hvorledes det skriftlige forlæg for det genoprettende aspekt af Ungdomskriminalitetsnævnets arbejde fremstår uklart og flertydigt (Rasmussen, 2023).⁸ Men

5. Desuden blev jeg selv i 2016, som en del af SSP-samrådets fagudvalg for genoprettende ret, efter en studietur til Norge inviteret til dialog med embedsmænd i Justitsministeriet om, hvordan denne tilgang muligvis kunne implementeres i Danmark i forbindelse med en forestående ungdomskriminalitetsreform.

6. Se også Rasmussen, 2018, 2023

7. Det uhensigtsmæssige i dén konstruktion har været fremhævet både før og efter Nævnets oprettelse (se eksempelvis DKR, 2018; Forsete 2018; Red Barnet et al, 2023), og jeg er enig i denne vurdering, men dette emne ligger udenfor denne artikels fokus.

8. I det de to artikler er en del af samme forskningsprojekt, er der overlap i indholdet i indlednings- og empiri- og teoriafsnittene mellem de to artikler.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Ungdomskriminalitetsnævnets skriftlige grundlag for brugen af straksreaktioner lægger overordnet set op til en noget anden fortolkning af genoprettende ret end de internationalt anerkendte definitioner. Ud over konfliktmægling nævnes også oprydning efter hærværk, samt initiativer, der minder om en slags mini-samfundstjeneste, og der er ikke lagt op til, at frivillighed er centralt. Derudover er det også værd at bemærke, at straksreaktioner er langt mindre præcist beskrevet end den anden sanktionstype, forbedringsforløb, som omfatter tiltag inden for Lov om social service, nu Barnets lov. Ligeledes belyses det i den tidligere artikel, at nævnsmedlemmernes opfattelse af, hvad der er passende indhold og anvendelse af straksreaktioner, er præget af stor variation og en relativt høj grad af usikkerhed (Rasmussen, 2023).⁹

I samme artikel beskrives, hvorledes det genoprettende element af det danske Ungdomskriminalitetsnævns virke, ifølge nævnets formandskab og ledelse, kan opfattes på to måder:

1. Brug af *straksreaktioner* som genoprettende ret-initiativ: Konkrete tiltag med et genoprettende formål, som Ungdomskriminalitetsnævnet træffer afgørelse om som straksreaktioner
2. Ungdomskriminalitetsnævnets afgørelse og opfølgning heraf som genoprettende faktor i børn og unges liv: Ideen om Ungdomskriminalitetsnævnets virke som en mulighed for at *genoprette* børn og unges livssituation på en måde, der fremmer muligheden for at de ikke recidiverer til kriminalitet (Rasmussen, 2018: 252f).

Den første opfattelse er den, der primært understøttes af lovgrundlaget. Men straksreaktioner har indtil videre fundet meget begrænset anvendelse i Ungdomskriminalitetsnævnets afgørelser; pr. 1. oktober 2021 var der kun truffet afgørelse om straksreaktioner i 1,5% af de sager, der havde været for nævnet (Rasmussen, 2023; Justitsministeriets Forskningskontor, 2021a, 2022). Brugen af straksreaktioner og begrænsninger herfor diskuteres i Rasmussen 2023.

I nærværende artikel undersøges den anden, mere brede opfattelse af det genoprettende element af Ungdomskriminalitetsnævnets arbejde:

- *Hvordan vurderes Ungdomskriminalitetsnævnets potentiale at genoprette børn og unges livssituation på en måde, der fremmer muligheden for at de ikke recidiverer til kriminalitet?*

Vurderingen sker på baggrund af observationer af nævnsmøder, surveydata, interviews og nævnsafgørelser. Desuden præsenteres nye resultater fra dette forskningsprojekt, som viser, at knap en tredjedel af de børn og unge, der har

9. 40 % af respondenterne i et survey fremsendt til alle nævnsmedlemmer i juni 2022 oplever en større eller mindre grad af usikkerhed i forhold til at have en passende indsigt i, hvad straksreaktioner kan være.

fået en sag behandlet ved Ungdomskriminalitetsnævnet, selv havde været registreret som forurettet i en sag, forud for at deres sag blev henvist til nævnet. Det taler for relevansen af en genoprettende tilgang, der forholder sig bredere til den unges liv end blot henvisningssagen. Fundene relateres til norsk praksis med genoprettende reaktioner på børns og unges lovbrud.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

1.1. Empiri¹⁰

Undersøgelsen af udmøntningen af det genoprettende aspekt i Ungdomskriminalitetsnævnets arbejde og afgørelser er tilrettelagt som et *mixed methods* studie med følgende data:

- Et survey udsendt i juni 2022 til alle daværende 292 nævnsmedlemmer i juni 2022 med 112 respondenter (= svarprocent på 38%)¹¹
- Otte kvalitative interviews med nævnsledelse, nævnsmedlemmer og kommunale deltagere i nævnet¹²
- Observationer af 13 nævnsmøder fordelt på otte retskredse med følgende fordeling af henviste børn og unge:¹³
 - 11 drenge og to piger
 - fire over 15 år og ni under 15 år
- Analyser af sprogbrug i nævnets samlede (anonymiserede) afgørelser fra årene 2019-2022¹⁴
- Registerdataanalyse vedrørende registreret forurettethed af nævnets samlede sager fra årene 2019-2023

10. Se eventuelt Rasmussen, 2023 for uddybning af empiri, teori, afgræsning og metodevalg i forskningsprojektet.

11. Survey'et blev lukket for svar i september 2022 umiddelbart inden jeg skulle holde oplæg på to temadage for nævnsmedlemmer, idet disse oplæg ville kunne influere på svar afgivet herefter.

12. Fire af disse blev gennemført som semistrukturerede interviews af ca. en times varighed, heraf ét online og tre fysisk, og et af disse med to deltagere. De fire øvrige interviews blev gennemført i en mindre struktureret ramme i forbindelse med pauser mellem nævnsmøder og med en varighed på ca. 30-40 minutter. To havde flere deltagere.

13. Observationerne foretoges med samtykke fra familier og nævnsmedlemmer og med mig siddende enten ved nævnsmødebordet eller umiddelbart i nærheden heraf (alt efter skiftende nævnsformænds instrukser). I artiklen er der inddraget direkte eksempler fra 9 af disse møder. Derudover har der forgæves været forsøgt indhentet samtykke til observation af yderligere syv nævnsmøder, herunder møder i yderligere to retskredse. Samtykke er i seks tilfælde forsøgt indhentet gennem hjemkommunen, som i tre tilfælde ikke har svaret, i ét tilfælde har vurderet, at sagen var for sårbar, og i to tilfælde har man ikke opnået samtykke fra familien.

14. Adgang via aktindsigt til alle afgørelser foretaget af Ungdomskriminalitetsnævnet i perioden 2019 til 2022 (i anonymiseret form). Jeg har søgt på ordene *straksreaktion*, *genoprettende*, *restorative*, *mægling* og *konfliktråd*. Derudover har jeg set på, om der refereres fra eller henvises til udtalelser fra barnet. (Se også Rasmussen, 2023)

- Observationer og interviews fra Norge i forbindelse med mit ph.d.-projekt (2015-2019)¹⁵
- (Observationer og interviews fra studieophold i New Zealand (2023) anvendt i begrænset omfang som baggrund)¹⁶

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Derudover har jeg anvendt en række evalueringer af Ungdomskriminalitetsnævnet, som er udført af andre aktører sideløbende med mit projekt, først og fremmest af Justitsministeriets Forskningskontor.

1.2. *Genoprettende ret, processer og praksis – teoretisk og praktisk bagtæppe*

Som angivet ovenfor, beskriver de mest gængse definitioner genoprettende ret (eller genoprettende retfærdighed) som en tilgang, der søger at involvere de berørte parter i en konflikt/negativ hændelse i en faciliteret dialog. Centrale temaer er frivillig deltagelse fra parternes side og upartisk facilitering. (Marshall, 1996; FN, 2002; Europarådet, 1999) Men det er også et begreb, hvis konkrete indhold er omdiskuteret og kontekstafhængigt. I Rasmussen, 2018 og 2023 eksemplificerer og diskuterer jeg international og nordisk forskning (herunder min egen), der forholder sig kritisk til genoprettende ret, og især til mulige problemstillinger i forhold til elastisk og potentielt uhensigtsmæssig tolkning og praksis af heraf. Denne artikel skal ses i den sammenhæng.

Ikke desto mindre understøtter international forskning, at genoprettende processer har potentiale til at medføre signifikant mindsket recidiv for gerningspersoner såvel som signifikant formindskede negative eftervirkninger for forurettede (se eksempelvis Sherman & Strang, 2007, 2015; Sehlin, 2009; Lauwaert and Aertsen, 2015; Rietman, 2017). Disse bygger primært på randomiserede kontrollerede forsøg, og må dermed anses for at have høj videnskabelig troværdighed. Herunder har særligt 'conference-modellen', hvor gerningspersonens og forurettedes netværk også inddrages, vist sig effektiv.

Konflikter og skadende handlinger (herunder straffelovsovertrædelser), der adresseres ved (oplevet) eksklusion af skadevoldere, kan føre til, at skadevoldere bevidst eller (oftest) ubevidst anvender neutraliseringsteknikker (Sykes & Matza, 1957). Disse kan ses som en slags selvaccepterede undskyldninger for egne handlinger, og de kan stå i vejen for adfærdsændring i retning væk fra fremtidige konflikter, skadende handlinger og lovovertrædelser.

15. 6 Koordinationsgruppe (KOG) møder, 3 mæglinger, 2 post-mæglings koordinationsmøder for ungdomssanktioner med gerningsmand, ungdomskoordinator og gerningsmandens private og professionelle netværk, 1 præ-mæglingsmøde med en ungdomskoordinator, en gerningsperson og forælder, 2 månedlige opfølgingsmøder med unge gerningsmænd, der gennemfører ungdomssanktioner, og deres private og professionelle netværk, 4 arbejdsdage på Konfliktrådets Oslo-kontor (inklusive forskellige frokoster, kaffepauser og uformelle samtaler), 1 uformelt post-KOG møde. (Se også Rasmussen, 2018, 2020 a+b+c, 2022)
16. 10 interviews med og 6 observationer af myndigheder, undervisere og mæglere involveret i genoprettende processer med børn på hhv. rets- og skoleområdet.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Overfor dette står mentaliserende tilgange, som handler om evnen til at sætte sig i den andens sted og til at forstå, hvordan man opleves af andre. Disse er i stigende grad blevet populære indenfor det pædagogisk/didaktiske felt (beskrives bl.a. af Fonagy & Allison, 2012). I det seneste årti er der også interesse for, at mentaliserende tilgange til børns og unges lovovertrædelser kan modvirke recidiv (Hauschild et al, 2023; Möller et al, 2014).

En mulig forklaring på den påviste positive effekt af genoprettende processer er, at de træner evnen til at mentalisere for både skadevoldere og andre berørte parter. Dermed kan der skabes en bevægelse fra neutralisering til mentalisering, som muligt grundlag for at ændre tankemønstre og adfærd.

Den australske kriminolog John Braithwaite beskriver ligeledes, at et genoprettende møde giver muligheden for at adskille gerningen fra gerningspersonen, således at gerningen kan fordømmes, samtidig med at gerningspersonen kan blive en del af løsningen i forhold til, at parterne kan komme bedst muligt videre. Dette giver mulighed for, at gerningspersonen kan reintegreres i samfundet, hvilket kan mindske risikoen for gentagelseskriminalitet. Ligeledes kan den direkte inddragelse af forurettede/berørte parter forbedre deres mentale velbefindende og modvirke negative indadrettede eller udadrettede reaktioner på skadende handlinger (Braithwaite, 1989).

I Rasmussen 2023 har jeg beskrevet, hvorledes de lovmæssige rammer for straksreaktioner ikke overlapper med de gængse definitioner af genoprettende ret, selvom straksreaktioner ifølge det lovforberedende arbejde 'som udgangspunkt [skal] fastsættes ud fra principperne om 'restorative justice' (genoprettende ret)' (Lovforslag L80:32; Rasmussen, 2023: 244). I nærværende artikel ses der på det genoprettende fra en anden, bredere vinkel, som heller ikke overlapper med de gængse definitioner for genoprettende ret, idet der ikke nødvendigvis indbefattes et møde mellem de involverede og berørte parter i en konflikt/skadende handling, men som i højere grad handler om en genopretning af børn og unges livssituation, og at disse som del heraf ikke begår eller begår mindre og mindre alvorlig kriminalitet.

At anvende den genoprettende terminologi i denne sammenhæng kan være problematisk. Dels kan det åbne for endnu mere diffuse og elastiske definitioner, end hvad der i forvejen er tilfældet med genoprettende ret. Dels fordi der ikke nødvendigvis – set fra børn og unges eget og/eller det professionelle netværks perspektiv – vil synes at være godt udgangspunkt at genoprette til. Måske synes der i nogle tilfælde snarere at være behov for en ny-opretning/opbygning af vilkår, der kan modvirke recidiv. Denne vinkel på det genoprettende er ikke desto mindre ofte at finde i forståelser af genoprettende ret-tiltag, omend ikke som omdrejningspunkt, der typisk er det faciliterede, frivillige møde mellem parterne i en konflikt/skadende handling, men snarere som positiv sideeffekt heraf, eventuelt i kombination med et længere opfølgende forløb udover selve mødet (Rasmussen, 2018).¹⁷

17. Heri findes også en diskussion af frivillighedsbegrebet i den forbindelse, som jeg ikke vil gå ind i i nærværende artikel.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

En bredere forståelse af det genoprettende rummes eksempelvis under betegnelsen *genoprettende praksis* (*restorative practice*). Denne vil typisk ønskes kendetegnet ved, at den understøtter ligeværdig, involverende dialog, (gen)opbygning af gensidig empati (og mentalisering, jævnfør ovenstående terminologi) og forbedring af relationer (se eksempelvis International Institute for Restorative Practice, iirp.edu).

I flere lande har således man på nationalt niveau lænet sig op ad en sådan mere vidtfavnende diskurs om det genoprettende aspekt i forhold til modeller for håndtering af ungdomskriminalitet, hvor en genoprettende møde mellem de umiddelbart mest centrale parter i lovbruddet (forurettede og gerningsperson(er)) ikke nødvendigvis finder sted og/eller ikke nødvendigvis er det mest centrale element i processen. Herunder Norge, der, som beskrevet i introduktionen, havde været en inspirationskilde for danske politikere og embedsværk i årene frem mod, at Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet blev vedtaget. Men også i eksempelvis New Zealand, hvor man siden 1989 har brugt såkaldt Family Group Conferencing (FCG) som reaktion på lovbrud begået af mindreårige (se eksempelvis Marshall, 2014), og i Nordirland, hvor Youth Conferences har været anvendt landsdækkende til håndtering af lovbrud begået af mindreårige siden 2006 (Lyness & Tate, 2006; Rasmussen, 2018). I alle tre tilfælde har disse tilgange vist recidivdæmpende resultater i forbindelse med afgrænsede forsøg forud for en national implementering (Kvelling & Wendelborg, 2009; Lyness & Tate, 2006; Marshall, 2014).

2. Analyse og diskussion: Ungdomskriminalitetsnævnet potentiale som genoprettende faktor i børn og unges liv

I de følgende afsnit analyserer og diskuterer jeg en række aspekter af det danske ungdomskriminalitetsnævns rammer og praksis i relation til denne bredere forståelse af genoprettende tiltag. I observationer, interviews, sagsgennemgange og min analyse heraf har jeg fokuseret på sprogbrug og rammer, der understøtter henholdsvis ikke understøtter de ovenfor beskrevne ønskede kendetegn for genoprettende processer og praksis: ligeværdig, involverende dialog, gensidig empati og forbedring af relationer. Men først præsenteres data vedrørende de nævnsbehandlede børn og unges tidligere registrerede viktisering (data behandlet til dette projekt) samt deres recidiv efter nævnsbehandling (resultater fra Justitsministeriets evaluering).

2.1. Sammenfald mellem gerningspersons- og forurettet-status

Inden for kriminologien er det en almen opfattelse, at der ofte er et betydeligt overlap mellem individer, der bliver udsat for kriminelle handlinger og individer, der selv begår kriminelle handlinger. Dette er et forhold, der generelt er relevant at overveje, hvis man søger at forebygge (gentagelses-)kriminalitet. Og inden for genoprettende processer er det – som beskrevet ovenfor – centralt i forhold

til at kunne bevæge fra neutralisering til mentalisering og for at modvirke negative indadrettede og udadrettede reaktioner hos gerningspersoner, forurettede og andre parter berørt af en skadende handling.

På den baggrund har jeg undersøgt, i hvilket omfang børn og unge, der har fået en sag behandlet ved Ungdomskriminalitetsnævnet, selv har været registreret som forurettede i en sag, inden de blev henvist til nævnet. Opgørelsen er foretaget af Danmarks Statistik på baggrund af alle sager henvist til nævnet til og med 2023. I alt indgår 3991 individer med (en eller flere) henviste sager. Optræder en person flere gange, er det datoen for første henvisning, der er anvendt.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Tabel 1: Andel af børn og unge, der har fået en sag behandlet ved Ungdomskriminalitetsnævnet i perioden 2019-2023, som forud for henvisningstidspunktet selv havde været registreret som forurettede i en sag.

Alder på gerningstidspunkt	Køn	Andel registreret som forurettede
10-14 år	Dreng (N=1558)	25%
10-14 år	Pige (N=370)	42%
15-17 år	Dreng (N=1759)	31%
15-17 år	Pige (N=304)	48%
Af sager i alt (N=3991)		31%

Det er således en betragtelig andel af de børn og unge, der har fået en sag henvist til nævnet, som selv forud for henvisningen havde været registreret som forurettet i en sag. Andelen er højest for piger. Jeg mener, at dette overlap er en oplagt anledning til at udfordre offer-gerningspersons-dikotomier, når vi taler om ungdomskriminalitet. Det gælder tilsyneladende i særdeleshed, når det kommer til personfarlig kriminalitet, som udgør langt størstedelen af de henviste sager.¹⁸

I samme genre viser interne opgørelser fra norsk konfliktråds straffereaktionssager med 15-17 årige et overlap med tidligere at være registreret som forurettet i op mod halvdelen af sagerne.¹⁹

Disse tal er ikke i sig selv overraskende i forhold til andre fund i kriminologien og viktimologien. Men de er vigtige for at forstå relevansen af at tænke en bred genoprettende tilgang ind i efterbehandlingen af skadende handlinger, både for forurettede og gerningspersoner. Formålet hermed er at imødegå risikoen for, at oplevelsen af skadende handlinger, der ikke bliver konstruktivt bearbejdet, kan føre til neutraliseringer, som kan øge risikoen for, at man enten forvolder skade mod andre, bliver forvoldt skade imod igen, eller begge dele.

Jeg mener derfor, at det påviste overlap i UKN-sagerne er en oplagt anledning til at udfordre offer-gerningspersons-dikotomier, når vi taler om

18. 91% for perioden 1.1. 2019 – 30.4. 2021. (JM, 2021b)

19. Ifølge konfliktrådets præsentationer i Oslo, 2023 og Tallinn 2024. De norske reaktioner beskrives nærmere senere i artiklen.

ungdomskriminalitet. Det gælder i særdeleshed, når det kommer til personfarlig kriminalitet, som udgør langt størstedelen af de henviste sager.

Og når det kommer til at se et forløb i Ungdomskriminalitetsnævnet som en bredere, potentielt genoprettende faktor i de henvistes liv, er det således en vigtig pointe, at en betragtelig del af de børn og unge, der henvises til nævnet, har haft andre forhold i deres livsforløb, der kan nuancere billedet af en binær offer-gerningspersonsfortælling, og som måske med fordel kunne håndteres genoprettende i et eller andet omfang i forbindelse med et forløb i nævnet.

Men lykkes nævnet med at virke som en sådan genoprettende faktor?

2.2. Foreløbige recidiv-resultater

En simpel, om end ikke fyldestgørende, måde at undersøge dette på, kunne være at se på registreret tilbagefald til kriminalitet, idet en bred, underliggende antagelse om det efterstræbelsesværdige børne- og ungeliv normalt ikke vil inkludere, at man (fortsat) begår lovbrud.

I 2023 lavede Justitsministeriets Forskningskontor en foreløbig effektmåling af Ungdomskriminalitetsnævnet med fokus på recidiv (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023b). Effektmålingens eksperimentalgruppe omfatter sager vedrørende kriminalitet begået i 2019 (efter Nævnets indførsel), hvor eventuelle straksreaktioner og forbedringsforløb er afsluttet senest ved udgangen af 2020 (= eksperimentalgruppen). Disse sammenlignes med en historisk kontrolgruppe af sager fra 2017, det vil sige sager fra før Ungdomskriminalitetsnævnet blev indført. Det er kun sager vedrørende personfarlig kriminalitet, der er medtaget i undersøgelsen. Disse sager udgør som nævnt langt størstedelen af sagerne i Ungdomskriminalitetsnævnet, og de henvises til Nævnet uden en individuel risikovurdering. For sager om anden alvorlig kriminalitet, som henvises på baggrund af en individuel vurdering, er det således vanskeligt at lave en historisk kontrolgruppe.

Forskningskontoret tager selv en række andre forbehold for resultaterne, herunder at følgeperioden har været for kort til, at de børn og unge, der har fået længere forløb i nævnet, har kunnet indgå i effektmålingen. Dermed er de børn og unge, der – alt andet lige – af Nævnet vurderes at være i højest risiko, ikke en del af eksperimentalgruppen, hvilket kan påvirke udfaldet. (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023b). Dertil er der også nogle forskelle på eksperimentalgruppe og kontrolgruppe, hvor eksperimentalgruppen eksempelvis er mindre belastet hvad angår søskendes domme. Dette er der forsøgt taget højde for gennem en logistisk regressionsanalyse (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023b).

Recidivmålingen inddeles i fire grupper:

1. 15-17årige, der recidiverer til
 - A Mistanke om/sigtelse for overtrædelse af straffelov, lov om euforiserende stoffer, knivlov og/eller våbenlov
 - B Mistanke om/sigtelse for personfarlig kriminalitet

2. 10-14årige, der recidiverer til

- A *Mistanke om overtrædelse af straffelov, lov om euforiserende stoffer, knivlov og/eller våbenlov*
- B *Mistanke om personfarlig kriminalitet*

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Efter regressionsanalysen, der tager højde for (udvalgte) forskelle mellem eksperimental- og kontrolgrupperne, findes i effektmålingen et statistisk signifikant recidivfald for én gruppe, nemlig gruppe 2A – 10-14 årige, der mistænkes for overtrædelse af straffelov, lov om euforiserende stoffer, knivlov og/eller våbenlov. For de øvrige grupper findes ikke en signifikant effekt. I effektmålingen underopdeles for en række andre faktorer og effekter, hvor der ligeledes ikke findes statistisk signifikant effekt (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023b).

Udover de ovenfor nævnte forbehold, vil jeg tilføje et opmærksomhedspunkt i forhold til, at det kun er for de under 15-årige, der kan påvises en delvis effekt på recidiv (til det bredere kriminalitetsbegreb). I den samme periode, som eksperimentalgruppens lovbrud er registreret, sås en tendens til en stigning af politiets registrerede mistanker mod denne aldersgruppe (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023c). Igen i samme periode oplyste flere politiansatte fra forskellige kredse mig, at der var en øget intern opmærksomhed på at få registreret flere mistanker mod de under 15-årige med henblik på, at sagerne kunne komme i det da nyoprettede Ungdomskriminalitetsnævn.²⁰ Der kan dermed være indikation for, at eksperimentalgruppen indeholder et antal mindre alvorlige sager, der i den historiske kontrolgruppe ikke ville være registreret. I disse mindre alvorlige sager vil der alt andet lige også kunne forventes en lavere recidivrisiko, hvilket kan være en medvirkende forklaring til, at man kun for de under 15-årige har kunnet påvise en effekt på recidiv.

Samlet set fremstår det indtil videre diskutabelt, at et forløb i Ungdomskriminalitetsnævnet, alt andet lige, skulle have recidivdæmpende effekt, hvilket også er Justitsministeriets forskningskontors konklusion (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023b). En ny recidivmåling med udvidet opfølgningsperiode, og hvor også de børn og unge, der har fået de længste forbedringsforløb i Nævnet, indgår, forventes at udkomme i løbet af 2025.

2.3. *Aspekter af Nævnets rammer og praksis, der kan stå i vejen for et genoprettende fokus*

Som beskrevet i introduktionen og i Rasmussen 2023, har flere nævnsmedlemmer og nævnsledelsen i mit materiale ikke desto mindre givet udtryk for, at de ser Ungdomskriminalitetsnævnets virke, som en mulighed for at genoprette børn og unges livssituation på en måde, der mindsker tilbagefald til

20. Disse udtalelser er faldet i faglige sammenhænge fra politiansatte, som har vidst, at jeg var i gang med et forskningsprojekt om Ungdomskriminalitetsnævnet, og udtalelserne er kommet i den kontekst. Men det har ikke været i interviewsituationer, så disse fremgår ikke af empirilisten.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

kriminalitet. Det skal bemærkes, at denne betragtning delvist er fremkommet i relation til det faktum, at de såkaldte straksreaktioner, som er dem, der i lovarbejdet og praksisdokumenter primært knyttes til en genoprettende tilgang, kun i yderst begrænset omfang er blevet anvendt indtil nu (se Rasmussen, 2023). Ikke desto mindre spejler denne opfattelse som beskrevet international praksis på ungdomskriminalitetsområdet fra eksempelvis Norge og New Zealand. Mine undersøgelser af den norske praksis på området inddrages senere i artiklen. På baggrund af mine undersøgelser af det danske ungdomskriminalitetsnævns rammer og praksis, er det imidlertid min vurdering, at flere forhold modarbejder, at en nævnsproces kan have en sådan genoprettende effekt:

2.3.1. Grundlaget for nævnsmøderne

Det grundlag, nævnsmedlemmerne i Ungdomskriminalitetsnævnet har at vurdere barnets livssituation, ressourcer og udfordringer på, er overvejende skriftligt materiale tilvejebragt af barnets bopælskommune og politiet. Kommunerne er underlagt relativt stramme tidsfrister, når dette materiale udarbejdes, idet en del af målsætningen med Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet har været, at der skulle iværksættes en reaktion hurtigt efter et lovbrud begået af en under 18-årig.²¹ I sager, jeg selv har observeret, såvel som i respondenteres udtalelser, har der imidlertid været adskillige eksempler på, at det materiale, der fremsendes af kommunerne, fremstår som et mangelfuldt og ikke-opdateret grundlag for, at Nævnet skulle kunne træffe en afgørelse, der reelt tager afsæt i barnets situation. Nævnene kan så – ifølge mit materiale – med forskelligt held forsøge at belyse livssituationen tilstrækkeligt på selve nævnsmødet. I nogle tilfælde afbrydes mødet og udsættes indtil et bedre grundlag foreligger, hvilket må ses som en unødigt belastning for barnet og dets forældre/værger.

Men hvordan forløber dialogen på nævnsmøderne?

2.3.2. Hvilken rolle får barnet på møderne?

Formelt set bliver barnet antageligt hørt på nævnsmøderne, men det kan ikke altid læses ud af de skriftlige afgørelser. I de tilfælde, hvor barnets holdning fremgår, er det ofte meget kort beskrevet. Man kan ellers indvende, at barnets tanker om afgørelsen er så central, at disse burde fremgå tydeligt af afgørelsesteksten.

I forlængelse heraf, viser mine observationer af nævnsmøder, at det kun i meget begrænset omfang lykkes at skabe reel dialog med barnet på møderne. Under langt hovedparten af de møder, jeg observerede, fremstod inddragelsen af barnet symbolsk snarere end reel. Mulige grunde hertil er, at der ikke er en forud-etableret relation at starte samtalen ud fra, og at en del af børnene er i en udsat livssituation og i trivselsudfordringer, hvor de kan have

21. Særligt for de under 15-årige, hvor behandling i Nævnet ikke skal afvente en afgørelse ved domstolene.

en lav tillid til repræsentanter for 'systemet' og voksne generelt. Men først og fremmest blev de møder, jeg observerede, overvejende holdt indenfor en ramme, hvor nævnsmedlemmer og repræsentanter for bopælskommune i længere tid talte om (det vil sige i tredje person) barnet, før at barnet selv og (og som nævnt forældrene/værgerne) blev inddraget i – oftest – meget begrænset omfang. Lignende fund præsenteres i Red Barnet, Børns Vilkår og Justitia (2023).

Jeg har observeret flere forsøg på dialog fra nævnsmedlemmernes side, der *virkede* egnet til at understøtte at barnet reelt blev inddraget og hørt, eksempelvis:

Et kommunalt nævnsmedlem spurgte et barn, som havde succes med sin skolegang trods udfordringer med kriminalitet: *'Hvad er det, der gør, at det med skolen fungerer så godt for dig?'* Dette spørgsmål åbnede for en reel dialog med barnet, hvor der var fokus på barnets positive ressourcer, og det forandrede stemningen på mødet markant, idet forældrene også virkede stolte over det ændrede fokus.

En dommer spurgte et barn under et nævnsmøde: *'Er der noget, du synes, vi kan hjælpe dig med, når vi skal træffe vores afgørelse?'* Spørgsmålet gav anledning til, at barnet kom med flere forslag til Nævnet.

Omvendt gives her eksempler fra mine observationer, som *ikke* synes at understøtte en inddragende samtale, der varetager barnets ret til at blive hørt:

En dommer sagde til et barn på 14 år: *'Vi ved godt, at til fester indtager I unge mennesker alkohol, MDMA, hash, coke.'* Dette fremstod som et meget lidt konstruktivt, og datamæssigt meget uunderbygget, forsøg på fra dommerens side at vise, at denne var med 'på beatet' i forhold til unges liv. Og det førte *ikke* til dialog om barnets udfordringer med rusmidler.

Det samme gælder denne udmelding fra en politirepræsentant i et nævns-møde: *'Du skal dele dine venner op i gode og dårlige venner og stoppe med at se de dårlige.'*

Man kan indvende, at nævnsmedlemmer ikke generelt kan forudsættes at have faglige kompetencer til at facilitere en konstruktiv dialog med børn, og at lovgivningen heller ikke understøtter, at disse kompetencer skal være til stede. Ved nævnsmøder for under 15-årige (og ved vurderet behov også for over 15-årige) er der imidlertid en børnesagkyndig til stede, der skal sikre en konstruktiv inddragelse af barnet. Størstedelen af de nævnsmøder, jeg observerede, angik sager med under 15-årige mistænkte. Desværre observerede jeg i flere af disse møder, at også den børnesagkyndiges tilgang til dialog med barnet fremstod uegnet til at sikre barnets reelle inddragelse.

Et eksempel herpå var en børnesagkyndig, der i et 'friskt' sprog og i høj hastighed stillede en række spørgsmål, som barnet så kunne svare ja eller nej til. Samtalen havde nærmest forhørs-lignende karakter og stod på et godt stykke tid. Barnets advokat, som var tilstede, da anbringelse uden samtykke var på tale, sagde undervejs, at barnet snart ikke kan rumme mere, hvilket også var min egen observation. Men den børnesagkyndige fortsatte noget

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

tid efter dette, hvorefter den børnesagkyndige syntes at være tilfreds med at have udført sin opgave og gav ordet til nævnsformanden.

Under to af mine observationer fremstod den børnesagkyndige decideret irriteret over barnet på selve mødet, og jeg observerede i disse tilfælde også, at også den børnesagkyndige 'talte barnet ned', når nævnsmedlemmerne i fællesskab reflekterede over et overstået møde.

Nogle gange lykkes nævnene godt med at få skabt en inddragende dialog med barnet, hvorefter det viser sig, at de problemstillinger, der kommer frem i dialogen, ligger udenfor nævnets afgørelsesdomæne. På baggrund af mine observationer, forekommer det eksempelvis ærgerligt og utilfredsstillende, at nævnene ikke kan træffe afgørelser om ændret anbringelsessted, selv ikke på baggrund af et stort (og velargumenteret) ønske hos barnet:

I en sag, jeg observerede, var barnet blevet overfaldet på sit anbringelsessted af et andet anbragt barn. Ham, der havde overfaldet ham, var fortsat anbragt samme sted, og barnet, der var for Nævnet ville derfor gerne flyttes til et andet sted. Kommunen var informeret om, at overfaldet var sket. Barnet gav udtryk for, at vedkommende var meget utryk ved at være på anbringelsesstedet, og at overfaldet var blevet håndteret '*ad helvede til, lige ud*'.

I en anden sag havde et barn samtykket til anbringelse på et anbringelsessted, der havde markedsført sig på at have en særinteresse for barnet som centralt omdrejningspunkt. Desuden skulle der være misbrugsbehandling. På mødet forklarede han sagligt og sammenhængende, at den særlige aktivitet efter fire måneders anbringelse reelt ikke havde været tilbudt, ligesom han ikke havde fået misbrugsbehandling. Barnet oplevede i stedet, at de anbragte børn primært blev brugt som gratis arbejdskraft til at istandsætte gamle bygninger for ejeren af anbringelsesstedet, og han oplevede at relationen til de voksne på stedet var dårlig. Barnet fremhævede, at han de fleste dage bare sov, fordi han ikke gad at stå op, når de voksne vækkede ham, idet der alligevel ikke skete noget, der gav mening. Derfor tænkte han mest på at stikke af for at ryge hash og gjorde det relativt ofte, selvom dette var besværligt og selvom han ønskede sig at komme videre med noget mere fornuftigt. Barnet ønskede derfor at blive anbragt et andet sted, men oplevede ikke, at hverken hjemkommunen eller moderen (som blandt andet ønskede barnet anbragt grundet mange konflikter mellem barnet og hendes nye partner) tog dette alvorligt. Ejeren af anbringelsesstedet var selv tilstede på nævnsmødet og virkede irriteret over barnets udtalelser. På den baggrund fremstod det særligt modigt, at barnet udtalte sig så åbent om sin situation og bad Nævnet om hjælp til at få ændret anbringelsessted. Og dermed fremstod barnet også meget skuffet, da dommeren efterfølgende forklarede, at Nævnet ikke havde mandat til at ændre anbringelsessted, kun til at beslutte, om han skulle være anbragt eller ej.

Dette var således en problemstilling, jeg observerede i flere sager, og det synes at være en stor mangel i nævnsforløbets reelle potentiale til at virke genoprettende i forhold til livsforløb. Hvis barnet ikke oplever tydelig

handling efter at have åbnet op for et sårbart emne, må det antages at kunne fremme barnets neutralisering og generelle mistro til myndigheder/'systemet'. I sådanne tilfælde kommer nævnsforløbet, sådan som jeg har observeret det, til at fremstå som et system præget af afmægtige fluebenstaktikker frem for reel hjælp til genopretning, hvilket også er til tydelig frustration for nævns-medlemmerne.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Dertil kommer, at det tilsyn, der efter en eventuel nævnsafgørelse skal foretages af Ungekriminalforsorgen, generelt finder sted i dagtimerne inden for normal kontortid og på et af de kun fem kontorer i landet, og som udgangspunkt hver 14. dag. Dermed risikerer nævnshenviste børn og unge samt forældre/værger, såfremt de er under uddannelse eller i beskæftigelse, at måtte tage fri for at deltage i tilsynsmøderne, og de kan også risikere at have flere timers transporttid hver vej.²² Det forhold fremstår som egnet til at have en destabiliserende frem for en genoprettende indflydelse på deres livssituation. I det følgende ser jeg på, i hvor høj grad forældrene/værgerne inddrages i nævnsprocessen.

2.3.3. Inddragelse af forældre/værger; en ressource eller belastning

Forældres/værgers inddragelse kan ses som en mulighed i flere dele; inddragelse i udarbejdelsen af den kommunale indstilling, inddragelse under selve nævnsmødet og inddragelse i den eventuelle opfølgning i Ungekriminalforsorgen.

Hvad angår den første del, så har kommunens forberedelse på nævnsprocessen af både børn/unge og forældre/værger, såvel som kommunens inddragelse af samme i forhold til indholdet af kommunens indstilling fremstået mangelfuld i flere af de nævnsmøder, jeg har observeret. Dette er kommet til udtryk ved, at både børn/unge og forældre/værger i disse tilfælde har været meget usikre på, hvad nævnsmødet gik ud på og hvad der kunne besluttes, når dommeren har spurgt dem.

Når det kommer til inddragelsen af forældre/værger på selve nævnsmødet, har der været nogle positive eksempler i et mindretal af mine observationer. For eksempel da en dommer spurgte en mor: *'Du kender ham bedre end os. Hvad tror du, kunne hjælpe ham?'*, og dette åbnede op for, at moderen bidrog med perspektiver, der både syntes at føre til en mere fri dialog på mødet, og fik sat fokus på en plan for barnets håndtering af sin diagnose, hvilket også blev indskrevet i afgørelsen. Men på de flertallet af de møder, jeg har observeret, har taletiden langt overvejende været brugt af nævns-medlemmer og kommunale repræsentanter, og de spørgsmål, der er blevet stillet til forældrene/værgerne, har primært virket egnet til at opfylde en slags 'tjekliste'-inddragelse snarere end at facilitere en reel inddragelse. I én sag overtog den børnesagkyndige i en længere periode styringen af dialogen på mødet, som blev rammesat ret hårdt, således at både forældre og hjemkommune blev afbrudt flere gange af den børnesagkyndige undervejs.

22. Denne problemstilling er også belyst i: Justitsministeriets Forskningskontor (2022).

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Ved flere af de observerede nævnsmøder har børnene fremstået meget rusmiddelpåvirkede til stor frustration for både forældre og nævnsmedlemmer. Ved to af møderne har graden af rusmiddelpåvirkning været så høj, at både forældre og nævn har ønsket, at barnet skulle til direkte afrusning.

I det ene tilfælde var barnet allerede anbragt, men anbringelsesstedet formåede tydeligvis ikke at holde barnet i stoffrie rammer, til stor frustration for både Nævnet og barnets mor. Men på det foreliggende grundlag var det ikke muligt at pålægge kommunen at finde et andet anbringelsessted.

I det andet tilfælde ønskede forældrene, at barnet skulle anbringes akut til afrusning og gerne på en sikret institution, idet de var voldsomt bekymrede for barnets trivsel og oplevede sig selv som magtesløse i situationen. De bad indtrængende Nævnet om hjælp til dette. Men til trods for, at Nævnet var enige i forældrenes vurdering, kunne akut anbringelse til afrusning ikke lade sig gøre på grund af manglende pladser. På nævnsmedlemmernes formøde til dette møde sagde dommeren ellers om den forestående sag, at det 'var sådan én, Nævnet var til for'. Men men forældre og nævnsmedlemmer var tydeligt frustrerede både under og efter mødet, fordi der ikke kunne gøres noget akut trods situationens alvor. Dette virkede særligt paradoksalt i lyset dommerens udtalelse på formødet.

Sådanne situationer synes at medføre en risiko for, at der skabes en øget neutralisering i disse forældres syn på 'systemet'.

2.3.4. Alvorlige rammer

Som udgangspunkt bliver nævnsmøderne afholdt i mødelokaler ved domstolene i den politikreds, hvor barnet har bopæl. (Bekendtgørelse nr. 32) Dette indebærer i flere domstolsbygninger, at barnet og forældre/værger skal igennem en sikkerhedssluse, hvor deres ejendele og de selv scannes, inden adgang. Det fremgår desuden af forarbejderne, at rammerne for afviklingen af nævnsmødet skal være egnede til at signalere sagens alvor over for den unge, og at dette er den primære begrundelse for valget om, at møderne skal finde sted ved domstolene. (L 84, Forslag til Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet)

Hermed vejer andre hensyn tungere, end eksempelvis hensynet til at barnet skal opleve at være i trygge rammer under nævnsmødet. De fleste af de nævnsmøder, jeg har observeret, er således også blevet afholdt i lokaler med en meget klinisk indretning: Oftest et stort hvidt bord med stole omkring. Nogle gange med navneskilte på nævnsmedlemmerne stående på bordet og evt. kaffe til nævnsmedlemmerne som eneste 'dekoration'. I et mindre antal af lokalerne har der været planter, farver, indbydende kunst eller andet, der kunne virke afbødende for situationen. At disse rammer kan virke overvældende og stressende på de børn, der skal møde for Nævnet, belyses videre i Red Barnet, Børns Vilkår og Justitia (2023) og Henriksen et al (2024).

I løbet af de første tre år af nævnets levetid, blev der i ca. 30% af sagerne truffet afgørelse om hverken at iværksætte et forbedringsforløb eller en

straksreaktion. (Justitsministeriet, 2023) Det kan naturligvis diskuteres, om det at afholde nævnsmøder i sådanne sager er udtryk for en hensigtsmæssig ressourceanvendelse. Fra lovgivernes side synes det at være et argument, at nævnsmødet i sig selv kan virke recidivdæmpende ved at signalere alvor, uanset at der ikke iværksættes tiltag. Ud fra klassiske kriminologiske teorier om stigmatisering og neutralisering, synes det, at afholde så mange nævnsmøder, hvor der ikke iværksættes tiltag, snarere at øge risikoen for recidiv. Især når rammen for nævnsmødet er, at der ikke tales om selve sagen, hvilket kunne fremme mentalisering som modvægt til stigmatisering og neutralisering

2.4. *Erfaringer fra Norge*

Jeg har tidligere undersøgt de norske genoprettende reaktioner på ungdomskriminalitet; ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Disse blev i 2014 indført ved lov og forankret i det norske konfliktråd som et landsdækkende alternativ til en traditionel straffeprocess for kriminalitet begået af 15-17-årige. De to sanktionstyper blev indført efter en forsøgsperiode med overbevisende resultater (Kvillo & Wendelborg, 2009; Rasmussen, 2018). De var samtidig ved indførslen genstand for en del prominent kritik, der dels gik på at sanktionerne var en udvandede udvidelse af konfliktrådets formål og opgaveportefølje (Christie, 2015), og dels var rettet mod børnenes retsstilling i disse sanktioner (Holmboe, 2015).

I forbindelse med mit ph.d.-projekt observerede jeg fra 2016 til 2019 en række mødetyper i ungdomsstraff/ungdomsoppfølgings-regi, nogle med deltagelse af barnet og forældre/værger, nogle udelukkende med fagprofessionelle. Selvom disse observationer ikke efterlod mig uden kritikpunkter af den norske praksis, var der her gennemgående et langt tydeligere og mere vellykket fokus på, at sætte barnets og – hvor relevant – dets forældre/værgers perspektiv i centrum af dialogen, end i de observationer jeg efterfølgende har foretaget af nævnsmøder, formøder og afgørelsessamtaler i det danske Ungdomskriminalitetsnævn. Dette enten i form af at facilitere aktiv taletid og dialog *med* fremfor monolog/dialog *om* på de møder, hvor barnet og dets forældre/værger var til stede, eller i form af den måde de omtales på, på møder hvor det udelukkende var fagprofessionelle, der deltog.

I de norske sanktioner skal barnet følge en række vilkår i en opfølgningsplan. Vilkårene er skræddersyet til den enkelte sag med det formål at undgå recidiv, og på baggrund af input fra barnet selv og dennes professionelle og private netværk, som også skal deltage i løbende opfølgningsmøder. Under opfølgningsmøderne holdes ikke bare barnet selv, men også det professionelle og private netværk ansvarlige for, hvordan det forløber med opfølgningsplanen. Ved observation af et sådant opfølgningsmøde mod slutningen af et barns opfølgningsperiode, var det barnet selv, der faciliterede dialogen mellem sig selv, de fagprofessionelle og barnets forældre/værger.

Samlet set fremstod de norske processer på denne baggrund som fordrende for, at 15-17-årige, der havde begået lovbrud, i løbet af sanktionsperioden

bevægede sig fra en muligt neutraliserende tilgang til eget lovbrud til en højere grad af mentaliserende ansvarstagen, ligesom Braithwaites tanker om reintegrerende skam syntes tilgodeset.

Endvidere var der i mine interviews og observationer, trods navnene *Ungdomsstraff* hhv -opfølgning, en tydelig tendens til i det norske system at omtale den 15-17 årige målgruppe som *børn*. Dette med enten eksplicit eller implicit reference til Børnekonventionen, og med det semantiske formål, at der skulle være fokus på beskyttelsesbehov, ressourcer og potentiale fremfor at gestalte et billede af under 18-årige, der har brudt loven, som en trussel, der skal straffes. (Se Rasmussen, 2018, 2020a, 2020b, 2020c, 2022, 2023). Det norske *børnefokus* står i kontrast til semantikken i det danske system, som omfatter børn ned til 10 år og alligevel har *unge* og *ungdomskriminalitet* som det bærende ordvalg. Til sammenligning har Danmark ratificeret Børnekonventionen i 1991, men har som det eneste nordiske land endnu ikke inkorporeret konventionen i den nationale lovgivning. (Forslag til Folketingsbeslutning, 2023)

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

3. Konklusion

I indledningen skitserede jeg to forståelser af det genoprettende, som optræder i materialet i min undersøgelse af det danske Ungdomskriminalitetsnævn: (1) Brug af *straksreaktioner* som genoprettende ret-initiativ, og (2) Ungdomskriminalitetsnævnets afgørelse og opfølgning heraf som genoprettende faktor i børn og unges liv. I en tidligere artikel har jeg undersøgt den første forståelse og fundet, at de lovmæssige rammer herfor er uklare og at de afviger fra gængse internationale forståelser af genoprettende ret som en frivillig, upartisk faciliteret dialog/mægling mellem berørte parter i en konflikt eller skadende hændelse, selvom de samtidig beskriver, at straksreaktioner skal være i overensstemmelse med principperne herfor. Dertil kommer, at straksreaktioner kun har fundet meget begrænset anvendelse i Nævnet. I denne artikel undersøger jeg Ungdomskriminalitetsnævnets potentiale til at indfri den anden forståelse, at genoprette børn og unges livssituation på en måde, der fremmer muligheden for at de ikke recidiverer til kriminalitet.

I praksis kan forståelsen af genoprettende ret, som et faciliteret møde mellem berørte parter og en bredere forståelse af genoprettelse af unge gerningspersoners liv, være svære at skille helt ad, når det kommer til genoprettende tilgange til håndtering af ungdomskriminalitet. Det ses både i regi af Ungdomskriminalitetsnævnet og i en række internationale eksempler på genoprettende tilgange til ungdomskriminalitet med en ellers mere klar genoprettende ret-profil og en tydeligere effekt på recidiv end det danske nævn. Dette fordi definitionerne i begge tilfælde rummer en vis mængde elasticitet, uklarheder og overlap.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Som beskrevet giver en recidivmåling fra Justitsministeriets Forskningskontor ikke anledning til stor optimisme hvad angår Ungdomskriminalitetsnævnets potentiale til at forebygge gentagelseskriminalitet. Med tanke på de ovenfor beskrevne problemstillinger i forhold til belysning af barnets livssituation og ikke mindst inddragelsen af barnet i forarbejdet og nævnsmødet, synes det endvidere oplagt, at der er plads til forbedringer i det danske ungdomskriminalitetsnævns rammer og praksis. Der synes dermed også at være et stykke vej, før et forløb i Ungdomskriminalitetsnævnet bredt set med rette kan antages at virke genoprettende på børn og unges livsforløb og reelt modvirke ungdomskriminalitet, sådan som politikere og nævnsledelse håber på. Dertil kommer at cirka 30% af nævnsmøderne ender med afgørelser om, at der hverken skal iværksættes forbedringsforløb eller straksreaktioner. I det lys synes det rimeligt at problematisere, at Ungdomskriminalitetsnævnet, som beskrevet i indledningen, er et omkostningstungt system og diskutere, om disse ressourcer ikke kan anvendes bedre, hvis formålet er at forebygge (gentagelse af) kriminalitet begået af børn og unge?

Jeg har i denne og andre artikler argumenteret for, at man (ved eksempelvis at skele til Norge) kunne komme tættere på en helhedsorienteret, genoprettende tilgang til lovbrud begået af under 18-årige. En tilgang, der kan tage højde for det relativt store overlap mellem forurettet- og gerningspersonspositioner i målgruppen, og som har potentiale til at arbejde reintegrerende samt mindske neutralisering og fremme mentalisering for både de børn og unge, der har begået lovbrud, og for deres forældre/værger. Ledelsen i danske ungdomskriminalitetsnævn har løbende virket meget engagerede i det forskningsprojekt, som denne artikel er en del af, og særdeles motiverede for at blive inspireret til praksisændring.

Ligeledes har jeg oplevet interesse for konkret sparring på, hvordan nævnsmøderne kunne blive mere succesfuldt inddragende. Over en periode, hvor jeg observerede flere sager med den samme dommer som nævnsformand, så jeg således en tydelig ændring i inddragende retning i dette nævns tilgang til dialog med børn og forældre/værger og en større opmærksomhed på et muligt genoprettende potentiale.

Men rammerne udgør en begrænsning på dette område, og lovgrundlaget for det danske ungdomskriminalitetsnævn bærer tydeligt præg af politiske kompromiser, hvor retorik synes at stå over viden om, hvad der (ikke) virker.

3.1. Perspektivering

Således fastholdes, trods årtiers fald, et bredt problematiserende billede af ungdomskriminalitet og dem, der begår den, og der insisteres på alvorstung konsekvensretorik, som medicinen herimod. Dette billede understøttes af et sprog, der omtaler lovbrud begået af børn ned til 10 år som *ungdomskriminalitet*, mens en gift 17-årig asylansøger ifølge en anden debat, der har fyldt meget i det danske politiske landskab det sidste årti, er en *barnebrud*, og den generelle lovgivning rettet mod under 18-årige på socialområdet i januar

2024 skiftede navn til 'Barnets lov'. I den forbindelse er det også væsentligt at være opmærksom på, hvorvidt Lov om ungdomskriminalitet bidrager til en fejlagtig forståelse af ungdomskriminalitet både statistisk set og kvalitativt blandt under 18-årige, der har brudt loven, og deres forældre/værger. Her synes den australske børne/unge/skoleforsker Ness Goodwins syn på 'policy' som '*policy [is] not a response to existing conditions and problems, but more as a discourse in which both problems and solutions are created*' (Goodwin, 1996: 67) at ramme plet.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Kontaktoplysninger

Katrine Barnekow Rasmussen: katrine.barnekow.rasmussen@jur.ku.dk

Referencer

- Braithwaite, J. (1989). *Crime, Shame and Reintegration*, Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9780521356688
- Christie, N. (1977). Conflicts as Property. *British Journal of Criminology* 17:1-15.
- Christie, N. (2015). Widening the Net. *Restorative Justice: An International Journal*, 3(1):109-113.
- European Forum for Restorative Justice: *Restorative justice in a nutshell*. <https://www.euforumrj.org/en/restorative-justice-nutshell> (sidst set 15.8.2024)
- Fonagy, P., & Allison, E. (2012). What is mentalization? The concept and its foundations in developmental research. In N. Midgley & I. Vrouva (Eds.), *Minding the child: Mentalization-based interventions with children, young people and their families* (pp. 11-34). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Goodwin, N. (1996) Governmentality in the Queensland Department of Education: policies and the management of schools. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 17(1), 65-74. <https://doi.org/10.1080/0159630960170105>
- Hauschild, S., Kasper, L., Volkert, J., Sobanski, E., & Taubner, S. (2023). Mentalization-based treatment for adolescents with conduct disorder (MBT-CD): a feasibility study. *European child & adolescent psychiatry*, 32(12), 2611-2622. <https://doi.org/10.1007/s00787-022-02113-4>
- Henriksen, A. K., Bengtsson, T. T., & Henriksen, T. D. (2024). Crime Prevention, Support or Punishment? Introducing an Ambiguous System of Youth Justice in Denmark. *Youth Justice*, 24(3), 463-479. <https://doi.org/10.1177/14732254241239016>
- Holmboe, M. (2014). Ungdomsstraff og ungdomsopfølgning: En oversigt og noen kritiske merknader. *Tidsskrift for Strafferett*, 14(4), 397-414.
- Justitsministeriets Forskningskontor (2021a) Nævnsmødet. *En devaluering af Ungdomskriminalitetsnævnet*. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/05/Naevnsmoedet-En-devaluering-af-Ungdomskriminalitetsnaevnet..pdf>
- Justitsministeriets Forskningskontor (2021b) Screening og henvisning. *En devaluering af Ungdomskriminalitetsnævnet*. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/12/Devaluering-om-screening-og-henvisning.pdf>
- Justitsministeriets Forskningskontor (2021c) Ungefaglige undersøgelser og indstillinger. *En devaluering af Ungdomskriminalitetsnævnet*. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/12/Devaluering-om-ungefaglige-undersogelser-og-indstillinger.pdf>
- Justitsministeriets Forskningskontor (2022) Udmøntning af afgørelser, tilsyn og genindbringelse af sager. *En devaluering af Ungdomskriminalitetsnævnet*. https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2022/06/Udmøntning-af-afgoerelser-tilsyn-og-genindbringelse-af-sager_WT.pdf

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

- Justitsministeriets Forskningskontor (2023a) *Antallet af behandlede sager og indholdet i Ungdomskriminalitetsnævnets afgørelser. En devaluering af Ungdomskriminalitetsnævnet*. <https://www.justitsministeriet.dk/forskning/forskningsrapporter/forskningsrapporter-2023/>
- Justitsministeriets Forskningskontor (2023b) *Effektmåling med fokus på recidiv. En devaluering af Ungdomskriminalitetsnævnet*. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2023/05/JM-Devaluering-Effektmaaling-med-fokus-paa-recidiv.pdf>
- Justitsministeriets Forskningskontor (2023c) *Udvikling i børne- og ungdomskriminalitet, 2013-2022. Med separate opgørelser for kommuner og politikredse*. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2023/10/Rapport-Udvikling-i-boerne-og-ungdomskriminalitet-2013-2022-Korrigeret.pdf>
- Lauwaert, Katrien and Ivo Aertsen (eds) (2015) *Mechanisms for Desisting from Crime within Restorative Justice Practices*. European Forum for Restorative Justice.
- Lyness, Deborah and Sandra Tate (2011) *Northern Ireland. Youth Re-offending: Results from the 2008 Cohort*. Youth Justice Agency, Statistics & Research Branch.
- Kvello Øyvind, Wendelborg Christian (2009) *Prosessevaluering av det treårige prosjektet: Oppfølgingsteam for unge lovbyggere i Kristiansand, Oslo, Stavanger og Trondheim*. NTNU Samfunnsforskning AS, Trondheim.
- Marshall, Chris (2014) Restoring What? The practice, promise and perils of restorative justice in New Zealand. In *Policy Quarterly* – Volume 10, Issue 2 – May 2014. The-practice,-promise-and-perils-of-restorative-justice-in-New-Zealand.pdf (wgtn.ac.nz)
- Marshall, T.F. (1996) The evolution of restorative justice in Britain. I *Eur J Crim Policy Res* 4, 21-43. <https://doi.org/10.1007/BF02736712>
- Moore, Shannon A. (2008) *Rights-Based Restorative Practice: Evaluation ToolKit*. Human Rights Center, University of Minnesota.
- Möller, C., Falkenström, F., Holmqvist Larsson, M., & Holmqvist, R. (2014). Mentalizing in young offenders. *Psychoanalytic Psychology*, 31(1), 84-99. <https://doi.org/10.1037/a0035555>
- Nowack, Freja Ulrikke Nørby og Bisgaard, Line (2023) *Alle handlinger har konsekvenser (for børns rettigheder): En undersøgelse af 15-17-åriges menneskerettigheder i Ungdomskriminalitetsnævnet*. Speciale indleveret ved Det Juridiske Fakultet, Københavnsuniversitet i december 2023, forsvaret januar 2024.
- Rasmussen, Katrine Barnekow (2018). When Is Restorative Justice? Exploring the Implications of Restorative Processes in Juvenile Offence Cases Based on Interviews and Observations in Northern Ireland, Norway, and Orlando, Florida. In Nylund, A., Ervasti, K., Adrian, L. (eds.) *Nordic Mediation Research* (pp. 145-179). Cham: Springer Open.
- Rasmussen, Katrine Barnekow (2020a) Biased Offender Access to Restorative Justice Initiatives? An examination of the national police-based Danish Victim Offender Mediation programme. PhD-thesis at the Faculty of Law, University of Copenhagen.
- Rasmussen, Katrine Barnekow (2020b) Victim Offender Mediation in Denmark. – Or how placement and organisation matters. In *The International Journal of Restorative Justice*. 3, 2, s. 235-261 26 s., doi: 10.5553.
- Rasmussen, Katrine Barnekow (2020c) The Police as Gatekeepers of Restorative Justice – Perspectives of Professionals, Perspectives on Professionals. In *Nordisk Politiforskning*. 2/2020, s. 137-159
- Rasmussen, Katrine Barnekow (2022) Ethnic bias in restorative processes? An analysis of access to the police-based national Danish VOM-programme. In *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*. Volume 95, Issue 2
- Rasmussen, Katrine Barnekow (2023) Genoprettende ret i det danske ungdomskriminalitetsnævn? I *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, nr. 3, 2023.
- Red Barnet, Børns Vilkår og Justitia (2023) *Børn og unges retssikkerhed i Ungdomskriminalitetsnævnet*. Rapport. <https://justitia-int.org/wp-content/uploads/2023/05/Rapport-Boern-og-Unges-Retssikkerhed-og-Ungdomskriminalitet.pdf>

- Rietman, Martine (2017) *Effectiveness of restorative justice practices. An overview of empirical research on restorative justice practices in Europe*. European Forum for Restorative Justice.
- Sehlin, Staffan (2009) *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän? En återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik*. Umeå Universitet.
- Sherman, Lawrence W. and Heather Strang (2007) *Restorative Justice: The Evidence*. University of Pennsylvania.
- Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. I *American Sociological Review*, 22(6), 664-670. <https://doi.org/10.2307/2089195>
- Wolthuis, Annemieke, og Tim Chapman (red.) (2022) *Restorative Justice from a Children's Rights Perspective*. The Hague, the Netherlands: Eleven.

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

Lovtekst, aftaletekster, lovforarbejder, lovtolkninger, udmøntning

Danmark:

Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet. <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2018/1705> (sidst set 15.8.2024)

Bekendtgørelse nr. 32 af 9. januar 2019 om forretningsorden for Ungdomskriminalitetsnævnet. <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2019/32> (sidst set 15.8.2024)

Forslag til Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet. Fremsat den 26. oktober 2018 af justitsministeren (Søren Pape Poulsen). Folketingstidende, tillæg A, samling 2018-19, L 84, https://www.ft.dk/ripdf/samling/20181/lovforslag/l84/20181_l84_som_fremsat.pdf (sidst set 15.8.2024)

L 84 Forslag til lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, om lovforslaget:

<https://www.ft.dk/samling/20181/lovforslag/l84/index.htm> (sidst set 15.8.2024)

Aftale mellem Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti (2018) *Aftale om en reform af indsatsen mod ungdomskriminalitet - Alle handlinger har konsekvenser*.

http://www.ssp-samraadet.dk/media/1549/aftaletekst_29_juni_2018.pdf (sidst set 15.8.2024)

Justitsministeriet (2017) *Alle handlinger har konsekvenser. En reform af indsatsen mod ungdomskriminalitet*. (Aftaletekst, oktober 2017) https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/reform_ungdomskrimi_a4_30.pdf (sidst set 15.8.2024)

Børne- og socialministeriet, Justitsministeriet (2019) *Ud af kriminalitet og tilbage i trivsel – Håndbog til behandling af sager omfattet af lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet*. <https://www.ungdomskriminalitetsnaevnet.dk/wp-content/uploads/2019/02/ud-af-kriminalitet-og-tilbage-i-trivsel-haandbog-til-behandling-af-sager-omfattet-af-lov-om-bekaempelse-af-ungdomskriminalitet.pdf> (sidst set 15.8.2024)

Forslag til folketingsbeslutning om inkorporering af FN's børnekonvention i dansk ret (2023) Fremsat den 29. februar 2024 af Astrid Carøe (SF), Sigurd Agersnap og Theresa Berg Andersen (SF) <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/20231BB00141>

Norge:

Delvis ikraftsetting av lov 20. januar 2012 nr. 6 om endringer i straffeloven, straffeprosesloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff) – Lovdata (sidst set 15.8.2024)

Lov om straff (straffeloven) – Kapittel 5. Oversikt over de strafferettslige reaksjonene – Lovdata (sidst set 15.8.2024)

Ungdomsstraff – Konfliktrådet (konfliktraadet.no) (sidst set 15.8.2024)

Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging – Konfliktrådet (konfliktraadet.no) (sidst set 15.8.2024)

Ungdomsoppfølging – Konfliktrådet (konfliktraadet.no) (sidst set 15.8.2024)

Vedtak til lov om endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll). 12. december, 2023. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Lovvedtak/2023-2024/vedtak-202324-023/> (sidst set 15.8.2024)

Denne artikel er tildelt
en CC-BY 4.0 licens

FN:

De Forenede Nationer (FN) (2002) *Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters*. ECOSOC Resolution 2002/12. <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2002/resolution%202002-12.pdf>

Europarådet:

Europarådet (1999) *Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters*. <https://rm.coe.int/0900001680910dbb>

Anden presse og information:

Dam, Henrik (2018) *Det Kriminalpræventive Råd: Sæt unge kriminelle sammen med deres ofre*. Altinget.dk 20. marts, 2018. <https://www.altinget.dk/social/artikel/det-kriminal-praeventive-raad-saet-unge-kriminelle-sammen-med-deres-ofre-> (sidst set 15.8.2024)

Det kriminalpræventive råd (DKR) (2018) *DKRs formand om reformaftale*. <https://dkr.dk/nyheder/2018/jun/dkrs-formand-om-reformaftale/> (sidst set 15.8.2024)

Det kriminalpræventive råd (DKR) (2022) *Høringssvar. Ungdomskriminalitetsnævnet*. Ungdomskriminalitetsnævnet mv. – Det Kriminalpræventive råd (dkr.dk) (sidst set 15.8.2024)

Forsete (2018) *Høringssvar*. 1.10.2018. <http://forsete.org/wp-content/uploads/2018/10/Forsetes-h%C3%B8ringssvar.pdf> (sidst set 15.8.2024)

International Institute for Restorative Practice, iirp.edu

Justitsministeriet (2017) *15 initiativer mod ungdomskriminalitet*. Pressemeddelelse via Ritzau, gengivet i Berlingske, 27.10.2017. <https://www.berlingske.dk/politik/overblik-15-initiativer-mod-ungdomskriminalitet> (sidst set 15.8.2024)

Søren Pape Poulsen (2018) *Vi sætter ikke børn og unge i fængsel – punktum*. Kronik i Information, 23.10.2018. <https://www.information.dk/debat/2018/10/soeren-pape-poulsen-saetter-boern-unge-faengsel-punktum> (sidst set 15.8.2024)

Trine Bramsen (2018) *Ungdomskriminalitet skal bekæmpes – også før den unge fylder 12 år*. Debatindlæg i Information, 20.2.2018. <https://www.altinget.dk/kommunal/artikel/s-ungdomskriminalitet-skal-bekaempes-ogsaa-foer-den-unge-fylder-12-aar> (sidst set 15.8.2024)